

4. Маринич В. Аналіз інноваційних підходів організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти [Електронний ресурс] / В. Маринич, І. Когут // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С. 28-35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/svp_2013_1_5.pdf. – Назва з екрана.
5. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / Н. В. Москаленко. – К., 2009. – 42 с.
6. Неворова О. В. Оздоровча спрямованість і шляхи оптимізації фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку: [метод. рек.] / Неворова О. В. – Кіровоград: РВВ КДГГУ імені Володимира Винниченка, 2007. – 100 с.

2.9. Formation of physical culture primary school age pupils by means of Chernihiv-Sivershchyna ethnopedagogics

2.9. Формування фізичної культури школярів молодшого шкільного віку засобами етнопедагогіки Чернігово-Сіверщини

Сучасні тенденції розвитку суспільства сприяють формуванню національної самосвідомості, переосмисленню історичного досвіду народів і пошуку опори в розв'язанні багатьох виховних проблем в їх культурній спадщині, в тому числі в етнопедагогіці [1, 2, 4].

На необхідності виховання дітей на принципах природовідповідності, культуровідповідності і народності наголошували Г. Ващенко, Г. Волков, Я. Каменський, І. Огієнко, С. Русова, К. Ушинський та інші. Народним засобам виховання і їх втіленню в шкільну і сімейну практику присвячені праці В. Сухомлинського, К. Ушинського, С. Русової, І. Зязюна та інших. На думку вчених і практиків (І. Зязюна, В. Євтуха, Є. Приступи), ефективність виховання дітей підвищується, якщо воно ґрунтується на традиціях рідного народу [1, 2, 5].

У галузі фізичного виховання найбільш систематизованими є праці Є. Приступи, в яких розглядається становлення і розвиток педагогічних основ української народної фізичної культури. Окремі аспекти фізичного виховання, з точки зору української етнопедагогіки, вивчали А. Цьось, І. Кліш, В. Мосіяшенко, Н. Денисенко.

Однак в даних працях немає науково обґрунтованих рекомендацій впровадження української етнопедагогіки у фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку, враховуючи етнічні регіональні особливості, зокрема Чернігово-Сіверщини. Актуальність даної проблеми зумовлена протиріччями між: значними потенційними можливостями етнопедагогіки і недостатнім її застосуванням у сучасній практиці фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку; потребами ціннісного ставлення до національної культури і недостатнім знанням її.

Нами було припущено, що ефективність виховання і розвиток особистості стане вищою, якщо зростання фізичної культури дитини буде спиратися на застосування системи засобів етнопедагогіки певного регіону (зокрема Чернігово-Сіверщини).

Виховання й освіта в нашому демократичному суспільстві не можуть ефективно функціонувати без етнопедагогіки, бо вона є педагогікою національного розвитку, піднесення, відродження та етнічного самовиховання. Вона творить особистість патріота, сина народу з почуттям національної гордості, людської гідності, національної свідомості та самосвідомості [4].

Сьогодні одночасно із сучасною національною науковою педагогікою відроджується і знаходить своє широке застосування етнопедагогіка, тому система освіти загалом і процес фізичного виховання зокрема, має будуватись на інтеграції народної педагогіки, етнопедагогіки та класичної педагогічної науки, передової практики навчання, виховання і розвитку особистості [2].

Оптимізація процесу формування фізичної культури особистості тісно переплітається з проблемами впровадження в практику фізичного виховання цілого арсеналу засобів етнопедагогіки, таких як: ігри, забави, розваги, природні засоби, забавлянки, закликанки, народні афоризми, прислів'я, приказки, танці тощо [3, 4, 5, 6] з урахуванням етнорегіональних виявів.

Нами пропонується одна із версій систематизації критеріїв визначення ефективності впливу засобів етнопедагогіки на формування фізичної культури школярів (рис. 1).

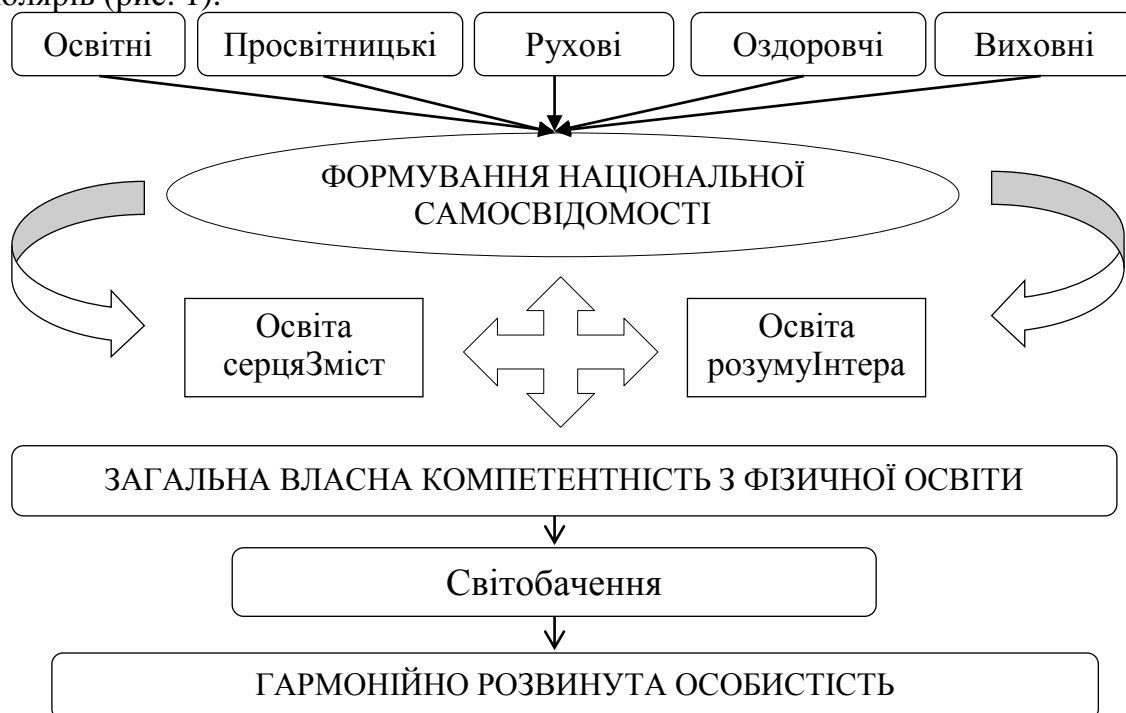

Рис. 1. Критерії визначення ефективності впливу застосування засобів етнопедагогіки на формування фізичної культури школярів

Всебічний розвиток людині необхідний для того, щоб мати можливість брати участь у всіх напрямках діяльності (професійній, громадській, спортивній, художній та інших). Але для цього потрібно розвинути структуру особистості, зробити її комунікативною, здатною до перетворюючої діяльності, сформувати ціннісні орієнтації. Фізична культура, має величезний потенціал не тільки в аспекті поліпшення фізичної підготовленості, здоров'я, але і як засіб формуючого впливу на особистість людини.

Складовими формування фізичної культури особистості є активний вплив не тільки на фізичні здібності людини, а й, перш за все, на почуття і свідомість, психіку та інтелект (В. К. Бальсевич). Все це забезпечує формування стійких соціально-психологічних проявів позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій, інтересів і потреб, переконань у сфері фізичної активності, фізичної культури.

Дуже важливо для формування фізичної культури особистості зрозуміти розумом та пропустити через серце навчальну інформацію, адже не розуміючи для чого, ми не зможемо отримати необхідний результат, якого очікуємо (в данному випадку, гармонійно розвинуту особистість).

Етнопедагогічна спадщина українців багата й різноманітна, виховний потенціал її невичерпний, у ньому втілені погляди наших предків, тому вона цілком заслуговує на всебічне вивчення і використання в сучасному навчально-виховному процесі зі збереженням етнорегіональних виявів. Для того щоб забезпечити якість фізичного виховання за рахунок використання засобів етнопедагогіки потрібно сформувати таку систему, яка б несла в собі позитивні зрушення не тільки в фізичному, оздоровчому та інтелектуальному зростанні особистості, а й забезпечила надійність національних переконань, які в подальшому служили пронизуючим фактором реалізації національної ідеї.

Нами було розроблено та обґрунтовано програму формування фізичної культури дітей молодшого шкільного віку засобами етнопедагогіки Чернігово-Сіверщини, яка спрямована на їх естетично-фізичний розвиток з урахуванням етнокультурної сутності і несе просвітницький характер. Провідною ідеєю програми є застосування танцювальних рухів на уроці фізичної культури, враховуючи етнічну територію та феномен природи, обрядів, звичаїв. Дана програма ґрунтується на наступних принципах (рис. 2).

Програма має свої етапи реалізації:

Перший етап – чуттєвий (3 уроки).

Мета – створення необхідного запасу естетичних знань і вражень. Виховання духовності, національної самосвідомості особистості, патріотизму.

Задачі:

1. Ознайомити з характерними рисами та манерами виконання українського народного танцю.

2. Ознайомити та навчити українського танцювального уклону: ритуальний уклін «хліб-сіль»; уклін жіночий з рукою на грудях (на намисто); уклін чоловічий з рукою до серця та інші.

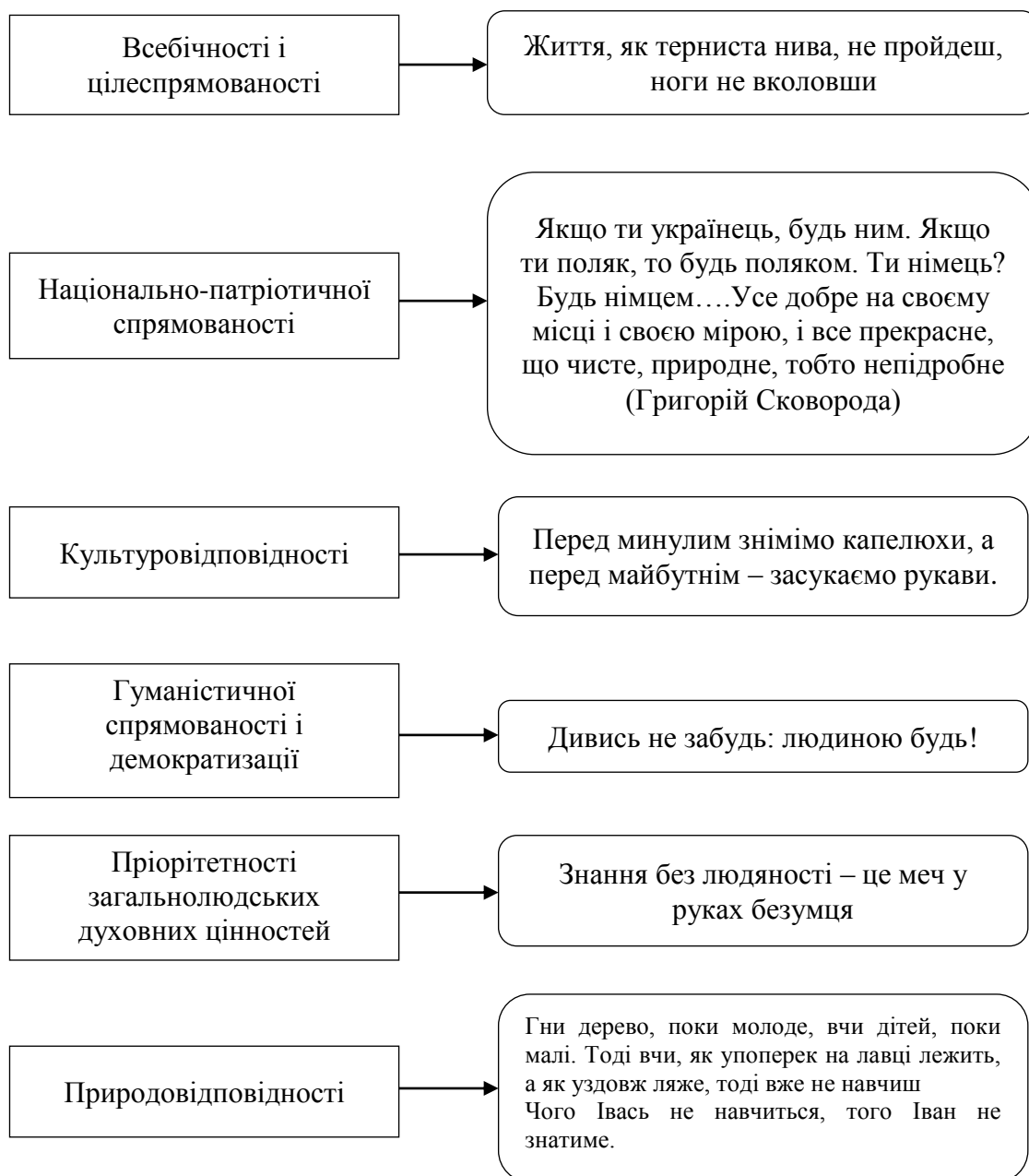

Рис. 2. Блок схема принципів реалізації програми формування фізичної культури дітей молодшого шкільного віку засобами етнопедагогіки

Реалізація цього етапу полягає в повідомленні теоретичних відомостей про історію Чернігово-Сіверщини. Ознайомлення з творчістю колективу Академічного ансамблю пісні і танцю «Сіверські клейноди» обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм (м. Чернігів); з національним костюмом, притаманним для Чернігово-Сіверщини; з українським уклонем (основним положенням рук, голови, постави) українського народного танцю.

Другий етап – діяльнісний (кількість уроків в залежності від обсягу вивчення різноманітних танцювальних рухів).

Мета – вивчення учнями народних танців з урахуванням етнорегіональних виявів, розвиток координаційних здібностей та естетично-фізичний розвиток школярів молодшого шкільного віку.

Задачі:

1. Розвивати координаційні здібності дітей молодшого шкільного віку.
2. Навчити народним танцям (сюжетним, побутовим, хороводним) Чернігово-Сіверщини (рис. 3).
3. Виховувати духовність, національну самосвідомість української народної душі, патріотизм.

Третій етап – творчий (2-3 уроки).

Мета – формування естетичних творчих здібностей, тобто виховання та розвиток таких якостей, здібностей, які б спрямували особистість на активну креативну діяльність.

Задачі:

1. Виховувати духовність, національну самосвідомість української народної душі, патріотизм.
2. Сприяти розвитку творчості особистості та формувати відчуття причетності до національної культури (з використанням музичних та хореографічних ігор).

Рис. 3. Блок-схема різновидів народних танців з урахуванням етнорегіональних виявів Чернігово-Сіверщини.

Апробація даної програми в практиці, дозволила визначити її ефективність: виявлено позитивні зрушення в розвитку координації рухів дітей молодшого шкільного віку (покращення стійкості пози (рівноваги) – на 15,4% ($p < 0,05$);

покращення координованості рухів (цілісне виконання вправи) – на 20% ($p < 0,05$)); відбулися позитивні зміни у рівні знань картини світу дітей молодшого шкільного віку (в експериментальній групі покращення на 26% ($p < 0,05$), в контрольній групі – покращення на 3,5%. (різниця за даним показником між експериментальною і контрольною групами суттєва ($p < 0,05$)).

Таким чином, встановлено, що на даний момент ще недостатньо використовуються засоби етнопедагогіки у фізичному вихованні молодших школярів, які проте мають великі перспективи. Крім того визначено, що безпосередньо етнічні регіональні особливості майже не враховуються в процесі їх фізичного виховання. Однією з ефективних умов вирішення проблеми формування фізичної культури дітей молодшого шкільного віку є етнопедагогізація навчально-виховного процесу, виховання з опорою на національні традиції народу, його культуру, національно-етнічну обрядовість, звичаї відповідно до регіональних особливостей. Це забезпечить розширення кругозору, розвиток пізнавальної активності, творчих здібностей, розвиток координаційних здібностей.

Для реалізації програми формування фізичної культури дітей молодшого шкільного віку засобами етнопедагогіки Чернігово-Сіверщини необхідна спеціальна підготовка учителя фізичної культури з набутою етнокультурною компетентністю, яка передбачає високий ступінь теоретичної, практичної та особистісної готовності до повноцінної реалізації завдань етнокультурного фізичного виховання дітей у відповідності з національним ідеалом виховання і урахуванням етнопсихологічних особливостей їх розвитку та регіональних особливостей.

Можна вважати, що саме такий підхід буде ефективно сприяти зміцненню фізичного розвитку, здоров'ю та успішному формуванню фізичної культури дітей молодшого шкільного віку.

Література

1. Етнопедагогіка: [навч. посібник]. / В. Б. Євтух, А. А. Марушкевич, Н. М. Дем'яненко, В. В. Чепак. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – Т. 1. – 149 с.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: науково-метод. посібн. / І. А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
3. Кирилюк В. М. Шляхи вирішення проблем збереження та розвитку народної хореографії на Чернігівщині // Філософія етнокультури та наукові стратегії збереження національної єдності України: Зб. наук. статей / за ред. проф. В. А. Личковаха. – Чернігів, 2007. – С. 89-93.
4. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : [навч. посіб.] / В. А. Мосіяшенко. – Суми: Університетська книга, 2005. – 176 с.
5. Приступа Є. Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: методологія, теорія і практика : [монографія] / Євген Приступа, Олег Слімаковський, Микола Лук'янченко. – Дрогобич, 1999. – 449 с.
6. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави. – Луцьк: Надстир'я, 1996. – 96 с.